

Desembre de 2024

Anàlisi de riscos i tendències globals 2025

Resum executiu

2025 comença amb la reelecció de Donald Trump com a president dels Estats Units i enceta uns anys d'incertesa i de major complexitat que marcaran els principals riscos per a l'economia global. La política exterior de Trump aprofundirà encara més la crisi de l'ordre mundial en un entorn de creixent influència dels països del Sud Global amb l'estratègia de multialineament. L'Administració Trump impulsarà polítiques proteccionistes que tindran afectacions en els fluxos comercials i d'inversió globals, així com intensificarà la *weaponització* tecnològica envers la Xina. A més, sota el mandat de Trump s'accentuarà l'emergència climàtica, fent més complex el procés de descarbonització.

El retard tecnològic de la UE, la seva elevada dependència energètica, amb costos més elevats, i la baixa productivitat sorgeixen com els principals desafiaments que Europa haurà d'afrontar si no vol veure amenaçada la seva competitivitat, la seva subsistència industrial i el seu creixement econòmic futur. Ho haurà de fer en un entorn econòmic i financer complex de desacceleració econòmica, tensions inflacionistes i alta volatilitat en els mercats financers.

A continuació, s'exposen de forma abreujada els diferents escenaris de riscos i tendències globals que el món, i Catalunya com a economia oberta, haurà d'afrontar el 2025, estructurat en set reptes.

1. Nou “ordre” mundial: fragmentació i multialineament

La victòria de Donald Trump a les eleccions nord-americanes aprofundeix encara més la crisi de l'ordre mundial. Trump remodelarà l'acció exterior dels Estats Units cap a una política molt transaccional que no distingirà entre aliats i adversaris, i fomentarà una política aïllacionista i proteccionista, que accentuarà més la fragmentació i l'ocàs del multilateralisme.

Pels Estats Units, la Xina seguirà sent l'àrea estratègica més important de la política exterior nord-americana amb el focus posat a Taiwan-Xina, tant pel seu rol en l'àmbit dels semiconductors, com pel seu enclavament geoestratègic en les rutes comercials marítimes. Trump també accentuarà la guerra comercial amb Beijing, tot i que és factible que posteriorment busqui un acord amb la Xina que li sigui favorable, tal com va ocórrer en el seu primer mandat.

A Europa, Trump ha manifestat que no subministrarà més suport financer a Ucraïna i que vol acabar la guerra entre Rússia i Ucraïna “en un dia”, així que s'entreveuen canvis tant en el futur de la guerra com en el rol de l'OTAN en la seguretat del continent. La UE ja està revisant la seva estratègia en defensa i inversió militar per tal de reforçar-la, està incrementant la seva contribució a l'OTAN i es prepara per a una relació transatlàntica molt menys estratègica respecte a l'administració Biden.

A l'Orient Mitjà, l'ofensiva d'Israel a Palestina, que va començar l'octubre de 2023, s'ha estès al Líban i ha sacsejat tota la regió. No queda clar com Trump gestionarà el suport incondicional a Israel mentre també intenta posar fi a la guerra; el que sí que sembla evident és l'enduriment de les sancions a l'Iran. D'altra banda, el final precipitat de la guerra civil a Síria després de tretze anys d'enfrontaments farà redibuixar les influències dels països a l'Orient Mitjà, amb un augment de la influència de Turquia, que ha donat suport al principal grup rebel.

L'hegemonia dels Estats Units i la Xina cada vegada es veu més contestada per actors regionals a l'alça, emmarcats dins del concepte del Sud Global, és a dir, països que no formen part de l'esfera occidental i que tenen un paper creixent en la governança mundial. Aquests països estan virant cap a una estratègia de multialineament, amb l'objectiu d'establir llaços amb els grans pols de l'ordre global i defensar els seus interessos mitjançant una pluralitat d'aliances enmig de la fragmentació i l'augment de tensions.

Una de les institucions que vol influir a la governança mundial és el BRICS+, que ja compta amb nou països que representen el 45% de la població mundial i el 37% del PIB mundial. La Xina és el país amb més influència dins del BRICS+ i forma part de la seva estratègia de liderar el món emergent per fer front a l'hegemonia dels Estats Units. Al davant hi té l'Índia, l'únic país que pot discutir-li el lideratge al Sud Global, i que suposa un contrapès regional a la Xina, a qui ja ha superat com a país més poblat del món i en ritme de creixement econòmic. L'objectiu de l'Índia és ser un pol potent i independent. A diferència dels Estats Units i la Xina, l'Índia no és partidària de crear blocs enfrontats, empra l'estratègia de multialineament i busca reforçar institucions amb representants de tots dos blocs, com el G-20.

A l'Amèrica Llatina, la Xina segueix expandint la seva influència. La recent inauguració del port de Chancay, al Perú, controlat per capital xinès, és un exemple paradigmàtic de la seva creixent presència al continent els últims vint anys, i contrasta amb el descens d'influència dels Estats Units i la UE. L'arribada al poder de Trump pot suposar un daltabaix en les relacions al continent americà, amb Mèxic com a gran perjudicat. Ara bé, la possible entrada en vigor de l'acord entre la UE i el Mercosur pot esperonar les empreses europees al continent i contrarestar la presència xinesa.

Un altre grup de nacions que està assumint un paper més actiu en la governança mundial són els països que formen el Consell de Cooperació del Golf, que estan remodelant les seves economies per allunyar-se de la dependència dels combustibles fòssils i centrar-se en serveis professionals, tecnologia i turisme. Turquia, per la seva banda, vol convertir el país en un nexa entre Orient i Occident, i ha tingut un paper clau en el derrocament del règim de Bashar al-Assad a Síria.

Per la seva banda, Rússia ha expandit vincles amb la Xina i els països del Sud Global per suplir el paper que tenien els països europeus abans de la guerra a Ucraïna. Les sancions occidentals no han aconseguit l'objectiu de provocar el col·lapse de l'economia russa gràcies al suport diplomàtic i econòmic de la Xina, el suport militar de l'Iran i Corea del Nord, i l'estratègia de triangulació dels béns bloquejats per les sancions via Turquia, l'Índia, els

Emirats Àrabs Units i països de l'Àsia Central. A més, està estenent la seva influència al Sud Global amb el domini de l'energia nuclear i l'exportació i instal·lació de centrals nuclears, i la seva influència militar a l'Àfrica, especialment al Sahel, regió rica en minerals, que ha estat escenari de creixent conflictivitat, amb diversos cops d'estat els darrers anys.

El focus ara se situa a la guerra del Sudan, on la passivitat i nul·la intervenció de les principals potències militars com els Estats Units, el Regne Unit o França contrasta amb la presència dels països del Sud Global; hi intervenen directament els Emirats Àrabs Units, l'Iran, Egipte, Rússia, l'Aràbia Saudita, Turquia o Qatar.

Pel que fa al futur de la UE, la institució s'enfronta a l'erosió de confiança en les institucions polítiques i a un ascens de partits d'ultradreta i euroescèptics, que poden guanyar impuls amb la victòria de Trump. La feblesa de l'eix francoalemany, els motors tradicionals de la UE, donen més espai a nous lideratges, com el d'Orbán i Meloni, per marcar l'agenda europea. S'intueixen canvis en l'àmbit de les polítiques verdes, d'immigració i de defensa i seguretat, i una major complexitat a l'hora d'aconseguir consensos, amb creixents divisions internes que poden posar en perill el futur institucional de la UE. El concepte "Europa de les Nacions" comença a imposar-se al concepte d'integració i projecte en comú que s'ha impulsat en les darreres dècades.

2. Proteccionisme: reducció del comerç mundial i reorientació dels fluxos

Els països i les empreses es troben davant d'un entorn molt complex, amb un augment del proteccionisme que s'accentuarà amb la tornada al poder de Donald Trump. Trump pretén reduir el dèficit comercial nord-americà amb promeses com l'aplicació universal d'aranzels o la renegociació de l'acord USMCA. A més, utilitzarà la política aranzelària com a mesura de pressió política o de coerció, com s'entreveu amb l'amenaça d'imposar aranzels del 25% a Mèxic i el Canadà si aquests dos països no prenen mesures per erradicar el narcotràfic i l'onada migratòria cap als EUA, o l'amenaça d'aplicar aranzels del 100% als països BRICS+ en el cas que intentin desdolaritzar la seva economia.

La política proteccionista dels Estats Units afectarà sobretot la indústria, especialment al sector de l'automòbil, l'aeri, la siderúrgia, el químic i el farmacèutic, i pot provocar tensions inflacionistes, una reducció del comerç internacional i una desacceleració econòmica global.

La Xina ja s'està preparant per a una guerra comercial amb els EUA. Tanmateix, no es descarta que, després d'una primera ronda d'aranzels a tall de represàlia, Trump i Xi podrien negociar un acord comercial, com va ocórrer a finals del primer mandat de Trump. Això podria provocar una desviació de comerç i posar en risc les exportacions europees a la Xina, en especial en sectors com l'aeri, el de l'automoció o la maquinària. Els països del Sud Global, per la seva banda, estan afrontant una estratègia de multialineament o "plurilateralisme" per tal d'establir i ampliar relacions amb els grans pols de l'ordre global.

La UE, d'entrada, es planteja una estratègia comercial en dos passos: en primera instància oferirà un acord ràpid a Trump, que inclourà una llista de productes que la UE podria comprar

als EUA en grans quantitats, i, en segona instància, si no s'arriba a un acord, optaria per aranzels punitius com a resposta. En paral·lel, en previsió d'una possible pèrdua de pes del mercat nord-americà, la UE intentarà explorar aliances comercials alternatives, en especial amb l'Índia, el sud-est asiàtic i l'Amèrica Llatina, a banda de potenciar i millorar la integració del seu mercat intern i de vetllar per la seguretat econòmica de la Unió, sobretot envers la Xina, amb una estratègia de *de-risking*. Recentment està guanyant protagonisme l'estratègia de Europe first, que defensa formular una política industrial més potent i autònoma i actuar "a l'ofensiva" per promoure els interessos comercials estratègics de la UE.

Des de l'àmbit empresarial, les tensions geopolítiques es consideren el risc més gran en l'actualitat. Els líders empresarials necessiten anticipar-se als canvis i crear una cultura de resiliència geopolítica; millorar el coneixement dels riscos de la cadena de valor, amb la digitalització i implementació de solucions d'IA; i reconfigurar i millorar la seva presència global. Estratègies com la multilocalització, el *market-plus*, el *nearshoring* o el *friendshoring* guanyen rellevància per fer front als riscos geopolítics. Fruit d'aquestes estratègies, emergeixen nous *hubs* manufacturers com l'Altàsia o països com Turquia, el Marroc o Mèxic; aquest últim, però, pot veure's perjudicat, amb la irrupció de Trump.

El comerç internacional seguirà perdent importància en l'economia com a conseqüència de l'auge proteccionista i la fragmentació geoeconòmica. L'estancament del comerç mundial ve acompanyat de canvis en la distribució geogràfica dels fluxos comercials. Les dades mostren el procés de desacoblament entre països com els EUA i la Xina o la UE i Rússia, i un augment dels intercanvis comercials amb el sud-est asiàtic; cosa que evidencia que els factors tradicionals com la distància geogràfica són cada vegada menys determinants, en benefici de la distància geopolítica. Tanmateix, si bé les restriccions comercials estan remodelant les cadenes de subministrament i els fluxos comercials, les economies continuen interconnectades i el desacoblament real és menor que l'aparent.

La inversió estrangera també s'ha estancat i mostra signes de creixent fragmentació. Les empreses han augmentat la IED *greenfield* en països aliats o més propers (*friendshoring* o *nearshoring*), mentre que redueixen la inversió en països geopolíticament distants, cosa que es tradueix en inversions més redundants i cadenes de valor molt més curtes. Tanmateix, tot i que els fluxos d'inversió entre blocs rivals estan cada cop més continguts, es mantindran inversions per raons de mercat i per evitar restriccions proteccionistes. Amb la irrupció de Donald Trump, és possible que les empreses no es moguin únicament per afinitat geopolítica, sinó que, aprofitant les virtuts de l'estratègia de multialineament, també buscaran aliances amb països "no afins" que els permetin un avantatge competitiu.

A banda de l'augment del proteccionisme, sobre el mapa mundial hi ha altres disruptcions que poden afectar les cadenes de subministrament de les empreses, com la vulnerabilitat del transport marítim. En els últims anys, les principals rutes marítimes s'han vist afectades per factors geopolítics, mediambientals i de seguretat, cosa que ha generat importants retards i major volatilitat i augments en el cost del transport. Sobresurten les afectacions al mar Roig, pel conflicte a l'Orient Mitjà, la del canal de Panamà, per la sequera, o les conseqüències al

mar Negre de la guerra de Rússia-Ucraïna; ahora, es manté el risc latent d'un potencial bloqueig al golf Pèrsic i a l'estret de Taiwan.

El proteccionisme i les disruptcions en les cadenes de valor globals tenen un clar impacte a Catalunya, en tractar-se d'una economia fortament internacionalitzada. S'estima que la política proteccionista de Donald Trump podria reduir 0,2 punts percentuals el PIB català i afectaria a més de 3.100 empreses que exporten regularment als EUA, sent els sectors potencialment més afectats la maquinària, l'alimentació, la metal·lúrgia i la química.

Les empreses catalanes hauran de diversificar l'exportació, tenir en compte la multilocalització de filials als EUA i aprofundir en el mercat europeu. També caldrà aprofitar potencials acords comercials que la UE pugui signar com, per exemple, el recent acord amb Mercosur (pendent de ser ratificat) i recuperar el mercat d'Algèria el 2025 després de l'aixecament del bloqueig.

De fet, les empreses catalanes sempre s'han mostrat resilients i han reorientat i diversificat les seves exportacions davant disruptcions comercials i conflictes, com s'ha posat de manifest amb el Brexit o la guerra de Rússia-Ucraïna. De fet, les exportacions catalanes al Regne Unit ja han recuperat els nivells previs al Brexit el 2023, tot i que el creixement és més limitat que amb altres mercats. Pel que fa a les exportacions catalanes a Rússia, tot i la caiguda de més d'un 60% des de l'inici de la guerra, molts productes s'han diversificat a altres països.

A més, Catalunya ha començat a reduir la dependència de la Xina, sobretot en sectors com el tèxtil, el químic, l'elèctric i electrònic, i en productes estratègics per a la transició digital i verda com els semiconductors o les bateries d'ió liti. Tanmateix, en productes com els ordinadors, els *smartphones*, els vehicles elèctrics o els panells fotovoltaics, Catalunya segueix amb alta dependència de la Xina.

Les empreses catalanes també s'han vist afectades per les disruptcions en el transport marítim i l'augment dels costos de transport. En concret, el bloqueig del mar Roig, que afecta el 13,3% del comerç total de Catalunya amb el món, ha provocat augments dels preus dels contenidors a les rutes d'Àsia, que s'han arribat a quadruplicar el 2024 respecte al 2023, i retards d'entre deu i quinze dies degut a la reconfiguració de les rutes marítimes pel cap de Bona Esperança.

Els canvis estratègics de les empreses catalanes per adaptar-se i fer front al nou entorn global tenen repercussions en les relacions comercials i d'inversions de Catalunya. Les relacions comercials catalanes han perdut pes amb la Xina i Rússia, mentre que han guanyat pes a la UE i als EUA. A més, Catalunya ha diversificat les relacions comercials amb països del sud i sud-est asiàtic com l'Índia o el Vietnam, i han crescut amb Turquia, el Marroc, Mèxic o el Brasil. Pel que fa als fluxos d'inversió, les conclusions són similars: els principals països receptors de les inversions catalanes són els Estats Units i països europeus, mentre que les inversions catalanes a la Xina i Rússia han passat a ser pràcticament nul·les des del 2022.

3. Intensificació de la pugna pel lideratge tecnològic: el retard de la UE

Les tensions geopolítiques entre els Estats Units i la Xina es focalitzen principalment en la tecnologia. La guerra comercial iniciada per Trump el 2018 s'ha ampliat amb l'Administració Biden al terreny tecnològic amb la prohibició d'exportacions i inversions de xips avançats i tecnologia associada a la Xina; polítiques que, amb tota probabilitat, aniran més enllà amb la nova Administració Trump. La resposta xinesa ha estat la restricció al comerç de matèries primeres crítiques, claus pel desenvolupament de semiconductors o bateries, donada la seva posició dominant en l'extracció i el processament de moltes d'elles. Aquestes mesures a banda i banda del Pacífic Nord van més enllà de les tradicionals polítiques proteccionistes de caràcter defensiu; són una aposta clara de *weaponització* tecnològica per impedir l'avenç tecnològic de la potència rival.

La pugna geopolítica ha anat una passa més enllà i també es troba a l'espai i el ciberespai. L'augment de la despesa de molts estats fa que l'espai pateixi una cursa de militarització, que ja s'ha vist en el conflicte a Ucraïna, mentre que la democratització de les tecnologies espacials ha fet que cada vegada hi hagi més empreses que hi veuen rendibilitat econòmica. La demanda creixent de serveis com la connectivitat, la navegació o l'observació de la Terra està impulsant l'economia espacial, que tindrà un impacte positiu tant per la mitigació i prevenció dels desastres naturals com per la connectivitat. Alhora, però, creix l'ús de les tecnologies espacials per a la defensa, com el desenvolupament d'armes hipersòniques o la sofisticació dels satèl·lits per la coordinació d'operacions militars i l'espionatge. A més, la gran quantitat de minerals disponibles a la Lluna o Mart està impulsant les inversions en missions espacials tant de les grans potències espacials com els Estats Units i la Xina, com d'altres països com l'Índia, el Japó o els Emirats Àrabs Units. La manca de regulació i cooperació internacional serà una nova via de conflicte en un futur no molt llunyà.

Per la seva banda, el ciberespai ha guanyat protagonisme amb els conflictes recents a Ucraïna i l'Orient Mitjà per les guerres híbrides, és a dir, l'ús d'eines no convencionals com la desinformació i els ciberatacs, especialment a les infraestructures crítiques. També s'ha convertit en una eina per als actors estatals i no estatals per exercir la seva influència en tercers països segons els seus interessos. La creixent desconfiança al ciberespai entre potències pot derivar en la desconexió digital; les empreses no són alienes a aquesta problemàtica creixent i estan començant a segmentar les arquitectures de dades, amb estratègies que inclouen el desacoblament complet de les infraestructures tecnològiques en regions sensibles o l'emmagatzematge de dades en estats geopolíticament afins.

Més enllà de la pugna tecnològica, el domini del desenvolupament de les tecnologies avançades dels EUA i la Xina posen en evidència el retard de la UE i amenacen la seva subsistència industrial. La UE ha posat en marxa polítiques de reindustrialització per tornar a ser rellevant en el desenvolupament tecnològic, com els fons Next Generation, els IPCEI, la Net-Zero Industry Act o el European Chips Act; i està fomentant acords comercials amb països rics en minerals per assegurar el flux de matèries primeres crítiques. Tanmateix, la UE segueix

molt endarrerida respecte dels Estats Units i la Xina. Mario Draghi xifra en 800.000 milions d'euros l'any (prop del 5% del PIB de la UE) les necessitats d'inversió tecnològica a la UE.

Les mancances més evidents s'entreveuen en matèria de semiconductors, intel·ligència artificial i mobilitat elèctrica. En semiconductors, tot i la posada en marxa de la European Chips Act, les inversions són modestes si es comparen amb les dels Estats Units donades les diferències en els incentius, la mà d'obra disponible o els preus energètics. En IA, la UE ha estat pionera amb la Llei d'IA, però l'enfocament més permissiu en altres països, com la Xina i els EUA, que pot ser-ho encara més amb l'arribada al poder de Trump, els permetrà avançar més ràpidament en el desenvolupament de noves innovacions, i forçarà la UE a afrontar un dilema: quedar-se enrere en innovació o comprometre el seu model d'ètica i seguretat. Quant a la mobilitat elèctrica, la pèrdua de competitivitat del sector europeu envers la Xina ha impulsat a la UE a imposar aranzels a la importació de vehicles elèctrics xinesos. Tanmateix, aquesta mesura no està exempta de controvèrsia, ja que pot perjudicar les empreses automobilístiques europees establertes a la Xina que exporten a Europa, incentivar el desembarcament d'empreses xineses dins la UE per esquivar els aranzels, o provocar represàlies, com l'amenaça de la Xina d'imposar aranzels a productes europeus com el porc. La crisi del sector de la mobilitat europeu ve marcada per la manca de planificació de la UE, ja que ha establert objectius de descarbonització sense tenir una política industrial clara per a transformar-lo, i per la insuficiència d'incentius i la manca d'infraestructura de càrrega; aspectes que la nova Comissió haurà d'abordar amb urgència per tal d'evitar una agudització de la crisi del sector.

Catalunya, com la resta d'Europa, és altament dependent de les matèries primeres crítiques i té una manca de competitivitat tecnològica davant de les grans empreses nord-americanes i xineses. Malgrat això, Catalunya s'està posicionant per afrontar aquests reptes. En la transformació de la indústria de la mobilitat, hi contribueixen les inversions de SEAT, Lotte o el desenvolupament del *hub* de l'electromobilitat (D-Hub), amb EBRO i Chery com a empreses destacades. Tanmateix, el desplegament d'infraestructura de recàrrega és baixa i les matriculacions de cotxes elèctrics, tot i que van a l'alça, són inferiors a la mitjana europea.

En l'àmbit espacial, Catalunya compta amb una estratègia New Space en què s'han posat en marxa quatre missions satel·litàries, i amb empreses punteres com Open Cosmos i Sateliot. Quant a ciberseguretat, una de les potencialitats és comptar amb l'Agència de Ciberseguretat de Catalunya, que el 2023 va gestionar més de 5.000 milions de ciberatacs, i amb un ecosistema empresarial potent, actualment format per 516 empreses catalanes.

A més, Catalunya ha assolit la categoria de Strong Innovator en el Regional Innovation Scoreboard i està esdevenint una regió atractiva per a projectes tecnològics i intensius en R+D. Gràcies a l'impuls dels fons Next Generation, la inversió en R+D a Catalunya ha assolit l'1,9% del PIB el 2023, establint un nou rècord històric, tot i que cal seguir avançant per assolir la mitjana de la UE (2,2% del PIB). Catalunya és la tercera regió de la UE que ha captat més fons europeus en projectes de recerca i innovació durant la primera meitat de l'actual programa marc, l'Horizon Europe 2021-2027, i disposa de 140 centres de desenvolupament

de tecnologia globals. El 2024 ha captat inversions per part d'empreses punteres en àmbits clau com la mobilitat elèctrica, els semiconductors, la intel·ligència artificial, les ciències de la vida i la química, a més de confirmar-se projectes emblemàtics per seguir avançant en projectes d'innovació en semiconductors, fotònica i IA. A més, la Comissió Europea ha escollit el Barcelona Supercomputing Center per liderar un dels set centres d'impuls de la IA a la UE, i Catalunya presidirà l'Aliança de Regions Europees de Semiconductors el 2026.

4. Emergència climàtica: els reptes de la descarbonització

L'emergència climàtica segueix assolint nivells alarmants amb la superació de nous rècords tant en les emissions de CO₂, que han continuat augmentant el 2024, com en la temperatura mitjana global, que el 2024 ha superat, per primera vegada, el llindar crític de l'1,5 °C per sobre dels nivells preindustrials. Davant d'aquesta situació, els límits establerts en l'Acord de París s'estan esfondrant només una dècada després. Segons els experts, la temperatura continuarà augmentant i dades recents de l'ONU apunten que si només s'implementen les polítiques actuals, la temperatura del planeta podria augmentar fins a 3,1°C a finals de segle. La col·laboració internacional es fa imprescindible per assolir els objectius climàtics, però un any més no s'han fet grans avenços en les cimeres del clima (COP29).

Malgrat que s'ha accelerat el ritme de desplegament d'energies verdes els darrers anys, principalment als països avançats i la Xina, la transició energètica es troba encara en una etapa primerenca (el desplegament de tecnologies d'energies netes només arriba a un 10% dels nivells requerits per al 2050 en la majoria d'àmbits) i s'enfronta a nombrosos reptes: la manca de coordinació i cooperació entre països; la *greenflation*, provocada per la necessitat de majors recursos minerals que les energies basades en combustibles fòssils; els riscos d'aprovisionament per l'alta concentració d'extracció i processament d'aquests recursos en un nombre reduït de països; la manca d'inversió en la infraestructura de xarxa; la manca de maduresa d'algunes tecnologies, com l'hidrogen net o la captura de carboni; i la gestió de la variabilitat de les energies renovables com la solar i l'eòlica que requereixen més flexibilitat al sistema elèctric.

Així doncs, la transició cap a una economia neutra en emissions de carboni va més lenta del que seria desitjable i els combustibles fòssils seguiran tenint un paper important. Tanmateix, la creixent electrificació de les economies avançades i de la Xina fa preveure una menor demanda de petroli en el futur, i junt amb el previsible augment de la producció als Estats Units, impulsada per la nova Administració Trump, podria provocar una tendència baixista del preu del barril en els propers anys, cosa que podria jugar en contra de la descarbonització; tot i que cal tenir en compte la incertesa que genera la guerra a l'Orient Mitjà i el potencial bloqueig al golf Pèrsic.

L'alta dependència energètica de la UE mina la seva competitivitat davant d'altres competidors amb preus energètics més baixos com els Estats Units. En els preus del gas és on més s'accentua la diferència, i resulta clau ja que el gas és necessari per a les indústries

intensives en energia, com la petroquímica, la química, els fertilitzants o la siderúrgia, a més de ser un combustible, ara per ara, necessari per escalfar llars i edificis. Aquest major cost energètic a Europa es pot agreujar a curt termini per la reducció de les reserves de gas europees i la interrupció del subministrament de gas rus per gasoducte via Ucraïna a partir de l'1 de gener de 2025.

Davant la creixent demanda d'electricitat i els reptes que alenteixen la transició cap a les energies renovables, molts estats i empreses privades, principalment els gegants tecnològics (per fer front a l'augment del consum energètic que comporta la IA), estan posant el focus en l'energia nuclear tant per raons de seguretat energètica i l'estabilitat que dona al sistema elèctric, com pel seu rol de tecnologia no emissora de CO₂. Aquest fet està sent aprofitat per Rússia, com a país exportador de reactors nuclears, per expandir la seva influència, especialment als països del Sud Global.

La política energètica europea ha experimentat importants transformacions en els darrers anys, tant per la voluntat de descarbonització com per la necessitat de reduir la dependència energètica de Rússia arran de la guerra amb Ucraïna (destaquen iniciatives com el Pacte Verd Europeu, el Fit for 55, el pla RepowerEU o la Net Zero Industry Act). Tanmateix, el principal repte que marcarà el nou mandat 2024-2029 de la Comissió Europea serà com continuar avançant en l'agenda de descarbonització alhora que es protegeix la competitivitat de l'economia, enmig d'un context polític de creixent fragmentació que fa perillar consensos al voltant del pacte verd europeu i pot suposar un fre o ajustaments en les polítiques verdes.

A Catalunya, les temperatures estan batent rècords en els darrers anys i la mitjana supera en +2,2 °C la temperatura del període preindustrial. Tot i que la situació relativa a la sequera extrema del 2023 ha millorat el 2024, més del 80% dels municipis catalans encara es troben en situació d'alerta o d'excepcionalitat.

Amb l'emergència climàtica i els períodes extrems que Catalunya està patint, és imprescindible accelerar la descarbonització i assolir la neutralitat climàtica. Tanmateix, la contribució de les energies renovables assoleix només el 6,4% del total de l'energia primària i de menys del 19% de la generació elèctrica, molt per sota d'Espanya (50%).

Aquest baix desplegament d'energia renovable fa molt difícil substituir l'energia nuclear que es deixarà de produir a partir del 2030. Si no es vol augmentar l'ús de combustibles fòssils o la importació d'energia d'altres indrets (mitjançant línies de molt alta tensió des de l'Aragó), l'allargament de la vida de les centrals nuclears esdevindrà imprescindible. Urgeix, doncs, redreçar la pèrdua de sobirania energètica que suposarà l'apagada nuclear i el baix desplegament de l'energia renovable al territori per les potencials pèrdues que pot comportar a la indústria i l'economia catalana, així com reduir el potencial d'atracció de nous projectes tecnològics intensius en energia com la IA.

5. Baixa productivitat: el gran repte d'Europa

La baixa productivitat és un dels fenòmens que més preocupa actualment, ja que va associada a un baix creixement econòmic a llarg termini. La productivitat ha augmentat globalment en els darrers vint-i-cinc anys un 2,3% de mitjana anual, però la major part d'aquest augment prové de la Xina i l'Índia, i d'altres països emergents, especialment del sud-est asiàtic; per contra, a les economies avançades el creixement s'ha estancat, amb un retard preocupant a Europa: el creixement mitjà anual de la productivitat als EUA ha estat el doble que l'experimentat a Europa, mentre que la Xina o l'Índia l'han multiplicat gairebé per 10 i per 7 respectivament. Com a resultat, la bretxa en termes de PIB i renda per càpita entre la UE i els EUA s'ha accentuat i el PIB de la Xina ja s'assimila al de la UE.

Europa necessita, doncs, amb urgència, augmentar la productivitat per no allargar la senda de baix creixement econòmic i evitar seguir perdent pes davant la resta de potències mundials. Per assolir-ho, la UE haurà d'afrontar múltiples reptes.

Un primer repte passa per impulsar la dimensió empresarial, ja que la productivitat de les empreses grans és molt més elevada que la de les petites empreses (un 41% més). La UE es caracteritza per tenir un teixit empresarial de petita dimensió: les empreses grans tan sols representen el 0,2% del total d'empreses del bloc, percentatge molt inferior al 0,5% que representen en els Estats Units. La rigidesa normativa europea és un dels principals factors que dificulta l'escalabilitat del negoci de les pimes. Per solucionar-ho, la Comissió Europea ha proposat pel nou mandat 2024-2029 reduir les càrregues burocràtiques, revisar la normativa antimonopoli i crear un nou estatus legal per fer créixer les empreses innovadores.

Un segon repte és el baix pols inversor d'Europa en comparació amb altres potències econòmiques. Les grans corporacions dels EUA inverteixen un 76% més en capital i R+D que les seves homòlogues europees, una bretxa que s'ha anat ampliant respecte del 36% existent el 2015. La bretxa és especialment pronunciada en el sector tecnològic i de les telecomunicacions impulsada pels anomenats “set magnífics” nord-americans i afavorida per un major mercat de capital risc. A més, la inversió dels EUA en projectes d'energia verda i semiconductors s'ha disparat des de la Inflation Reduction Act (IRA) i la CHIPS Act del 2022, i la “guerra de subvencions” tempta un gran nombre d'empreses europees a invertir i traslladar l'activitat als Estats Units. Per augmentar la capacitat d'inversió, la Comissió es planteja la possibilitat de replicar el programa Next Generation de cara al pròxim marc financer plurianual (2028-2034). L'informe Draghi va més enllà i reclama un pla d'inversió de 800.000 milions d'euros anuals (prop del 5% del PIB de la UE) per mantenir la competitivitat davant la Xina o els Estats Units. De moment, però, els països del nord i centre d'Europa es neguen a emetre deute públic conjunt per finançar el pla. Una altra de les propostes és la Unió dels mercats de capitals, promoguda per Enrico Letta, per tal de superar la fragmentació financera de la UE i augmentar la capacitat de finançament per a les empreses.

Un tercer repte és l'endarreriment tecnològic d'Europa i la menor inversió en R+D. La ràtio d'R+D/PIB a la UE (2,25%) és inferior a la d'altres potències mundials, com els EUA, la Xina

o Corea del Sud. El diferencial en el món empresarial encara és més preocupant: el 42% de les empreses que inverteixen més en R+D al món es troben als EUA, molt per sobre de les empreses europees (17,5%). Europa també falla a l'aplicar la recerca al mercat (innovació comercial) tal com mostren les dades de sol·licituds de patents, que lidera la Xina, seguit dels Estats Units, Japó i Corea del Sud; així com en l'àmbit de les startups, on els principals ecosistemes es troben als EUA o al continent asiàtic. L'endarreriment europeu és manifest en tecnologies crucials pel creixement futur de la productivitat, com són les tecnologies verdes o la intel·ligència artificial. Davant aquest endarreriment, l'informe Draghi proposa crear una agència europea per la innovació, augmentar el pressupost de l'Horizon Europe, un pla d'acció conjunt de la UE en R+D+I i establir un sistema de patents únic. La Comissió s'ha fixat l'objectiu d'augmentar la despesa en R+D fins al 4%-5% del PIB el 2040, a més d'augmentar la inversió en tecnologies frontera, garantir l'accés de les empreses a una nova capacitat de supercomputació, desenvolupar una estratègia d'aplicació d'IA i crear un Consell Europeu de Recerca en IA.

Un quart repte que la Unió Europea ha d'afrontar és l'envelliment de la població. Per una banda, l'envelliment implica una disminució de la força de treball (es preveu que Europa perdi gairebé 100 milions de persones en edat de treballar fins el 2050), una reducció de la renda per càpita i un fre a l'emprenedoria, la innovació i el progrés tecnològic. Per l'altra, comporta un augment de la despesa i del deute públic, ja de per si elevat a la UE, que pot comprometre la sostenibilitat del sistema de pensions i sanitari. La immigració i mesures com allargar la vida laboral, mobilitzar tots els recursos laborals, en especial dones i joves, invertir en formació i fomentar l'aprenentatge al llarg de la vida emergeixen com a principals solucions.

Un darrer repte és la creixent escassetat de talent i el desajustament del mercat de treball per la manca d'adequació de l'oferta a la demanda laboral, l'elevada rotació en els llocs de treball de la generació Z o la *brain circulation*. Aquesta escassetat de talent és especialment notòria en els àmbits de la transformació digital i verda, en biotecnologia, medicina i sanitat, i s'accentua davant les dificultats d'Europa de retenir talent de primer nivell, en especial en IA, a causa dels sous i recursos financers més elevats que s'ofereixen en altres indrets, com els EUA. Urgeix, doncs, millorar l'atractiu d'Europa per al talent, amb millors condicions salarials, així com un major suport als centres de recerca i laboratoris privats. També es fa del tot necessari noves polítiques de formació i requalificació per evitar un mercat laboral polaritzat i milions de persones incapaces de participar en el futur mercat de treball. La Comissió Europea ha adoptat un pla per millorar la formació i l'educació, millorar les condicions de treball en determinats sectors, millorar la mobilitat dels treballadors, activar mà d'obra infrautilitzada i atraure talent de fora de la UE.

Catalunya històricament ha tingut una productivitat baixa respecte a les principals regions avançades del centre i nord d'Europa i el gap s'ha accentuat des del 2014. Un dels principals motius és la menor dimensió empresarial. Les empreses grans representen tan sols el 0,18% del total, un percentatge inferior al de països de dimensió similar a Catalunya com Àustria (0,36%), Dinamarca (0,31%) o Finlàndia (0,28%). La rigidesa del mercat laboral, l'excés

burocràtic i regulador i les càrregues fiscals s'apunten com a principals factors que limiten l'escalabilitat de les pimes.

Un hàndicap és que l'estructura productiva es concentra en sectors de baix valor afegit com el comerç, la construcció, les activitats immobiliàries o l'hostaleria, en detriment de sectors de major valor afegit com la indústria o els serveis TIC. De fet, la indústria ha anat perdent pes, i Catalunya encara no compleix amb l'objectiu que la indústria representi més del 20% del PIB, establert per la UE. Per capgirar aquesta tendència, la Generalitat va signar el Pacte Nacional per a la Indústria, amb l'objectiu d'assolir un pes industrial del 25% del PIB el 2030.

Un altre motiu de l'endarreriment català en productivitat respecte a la UE és la menor inversió en R+D i innovació. Tot i la substancial millora en els darrers anys, que ha permès que Catalunya hagi esdevingut *Strong Innovation Region* dins la UE l'any 2023, es troba encara per sota de la mitjana europea en inversió en R+D, en empreses innovadores, en sol·licitud de patents, en col·laboració en innovació i en transformació verda.

A més, un altre aspecte que limita el creixement de la productivitat a Catalunya és l'escassetat de talent. Una de cada tres empreses catalanes té dificultats per trobar personal adequat, malgrat que la taxa d'atur segueix sent superior a la de l'Eurozona, especialment entre les persones joves, relacionat amb l'elevat abandó escolar. L'escassetat de talent s'aguditza en els sectors científics, tecnològics i intensius en coneixement, afectats, addicionalment, per la fuga de talent en cerca de millors condicions a altres països. Urgeix retenir i ampliar el talent a Catalunya per afrontar la transformació del model productiu i mantenir l'atracció d'inversions en projectes tecnològics i intensius en R+D.

L'envelliment de la població és un altre dels reptes que Catalunya ha d'afrontar. Actualment, Catalunya ja es considera una "societat superenvellida" i la jubilació de la generació del *baby boom*, que representa el 25,3% de la població, accentuarà encara més el problema. La immigració està evitant el descens de la població catalana en edat de treballar, però són necessàries altres mesures com flexibilitzar la mobilitat laboral per afavorir la reassignació ocupacional, millorar l'ocupabilitat dels treballadors arran dels canvis tecnològics, revisar el sistema educatiu per reduir l'abandonament escolar, millorar el sistema universitari i augmentar l'FP dual per adequar l'oferta a la demanda i impulsar la formació contínua.

Un darrer punt és la necessitat de millora de la qualitat institucional, amb especial èmfasi en la transparència i la digitalització, la menor burocratització, la reducció de la producció normativa, així com la professionalització dels gestors públics. La Generalitat ha creat una comissió d'experts per a l'estratègia de transformació de la Generalitat de Catalunya (CETRA) que pilotarà el pla de reforma de l'Administració i la millora dels serveis públics.

6. Incertesa en l'economia mundial: els efectes de Donald Trump

La nova presidència de Donald Trump enceta uns anys d'incertesa i de major complexitat per a l'economia global. Les mesures promeses per Trump en campanya electoral com la política comercial proteccionista, la política fiscal expansiva, la política monetària intervencionista sobre la Fed i la política migratòria de deportacions massives, tindran un efecte immediat en la pressió inflacionista nord-americana i poden suposar una desacceleració del creixement del PIB i l'ocupació dels EUA a partir del 2026.

A escala global, els efectes de les polítiques de Trump probablement siguin els inversos als dels Estats Units. És a dir, una desacceleració econòmica a curt termini i una progressiva recuperació amb pressions inflacionistes a mitjà termini. La Xina, amb una potencial reducció del creixement del PIB de 2,4 punts percentuals seria dels països més afectats, mentre que Europa, amb una reducció prevista d'entre 0,5 i 1,5 punts percentuals del PIB, podria veure's abocada a la recessió si es té en compte l'actual debilitat econòmica d'Alemanya i França. Altres països seriosament afectats per l'amenaça d'aranzels poden ser el Canadà i Mèxic, els països amb majors vincles amb els EUA. L'Índia i el Sud-est asiàtic, en canvi, no tan afectats directament, es mantindran com a motors del creixement global, junt amb altres països del Sud Global com els Emirats Àrabs Units, l'Aràbia Saudita, Etiòpia o Kenya. Tanmateix, tot dependrà de fins on arriba l'amenaça aranzelària de Donald Trump als BRICS+ i altres països emergents que es puguin veure assenyalats.

A llarg termini, tot apunta a un creixement feble i pla de l'economia mundial. Als factors més conjunturals, s'hi afegeixen també factors més estructurals com el fet que la Xina està deixant de ser el principal motor del PIB planetari, la menor aportació del comerç mundial i la inversió estrangera a l'economia, les adversitats meteorològiques creixents, l'envelliment de la població o la baixa productivitat.

A més, la batalla de la inflació encara no està guanyada. A banda de les polítiques inflacionistes de Trump, hi ha altres reptes i riscos vigents: la inflació elevada en els serveis, la inestabilitat en els preus de les matèries primeres, la transició verda inflacionista (*greenflation*) i l'augment dels costos empresarials fruit de la presa de decisions empresarials per raons de resiliència i no d'eficiència.

Davant les potencials pressions inflacionistes, és possible que la Fed es vegi obligada a aturar l'actual procés de baixada de tipus d'interès mentre que, per contra, davant la debilitat de l'economia europea, el BCE podria seguir baixant els tipus d'interès a curt termini. En cas de ser així, el 2025 es podria convertir en un any de divergència en matèria de política monetària entre el BCE i la Fed, cosa que debilitaria més l'euro enfront del dòlar fins a assolir la paritat i impulsaria la inflació a Europa a mitjà termini. De la mateixa manera que en el cas de la UE, la inflació importada pot portar a moltes altres economies, especialment les dependents de matèries primeres i energia, a patir pressions inflacionistes i obligar els respectius bancs centrals a aturar el procés de baixada de tipus d'interès.

Catalunya ha resistit bé la desacceleració econòmica el 2024 gràcies a l'augment de la demanda interna i el sector turístic, i les previsions apunten a un creixement pel 2024 proper al 3%, molt per sobre de la taxa prevista pel conjunt de l'Eurozona (0,8%). La inflació, si bé ha seguit una tendència baixista, no ha aconseguit assolir l'objectiu del 2% que marca el BCE.

De cara al 2025, les previsions apunten a una moderació del consum i la continuïtat de la feblesa de la demanda externa, en especial dels dos principals motors europeus, Alemanya i França, i s'estima un creixement per l'economia catalana de cinc dècimes menys respecte el 2024. Tanmateix, les polítiques de Trump, que poden afectar el comerç exterior de Catalunya i produir tensions inflacionistes, minoraria més el creixement econòmic de Catalunya.

7. Riscos financers globals: deute creixent i alta volatilitat

El deute públic mundial continua augmentant i ha assolit un nou màxim històric el 2024. L'FMI adverteix que la sostenibilitat del deute es pot veure agreujada els propers anys pel finançament de la transició energètica, l'envelliment de la població i les despeses creixents en defensa i seguretat dels països.

El deute dels Estats Units, que representa més d'un terç del deute mundial, pot veure's impulsat fins al 130% del PIB amb la política fiscal expansiva de Donald Trump. A la UE, tot i reduir-se la ràtio del deute respecte al PIB després de tocar sostre durant la pandèmia, l'FMI adverteix d'un possible repunt, i el BCE alerta del risc d'una altra crisi de deute a l'Eurozona, ara amb França com a principal preocupació. La UE ha reactivat les regles fiscals, suspeses des de la pandèmia, però sorgeix un dilema: l'ajust fiscal pot perjudicar l'activitat econòmica d'Europa, ja de per si dèbil, i limitar les inversions necessàries per millorar la competitivitat de la UE, però retardar-lo augmenta el risc de patir una crisi de deute.

Pel que fa al deute dels països emergents i en desenvolupament, aquest ha crescut el doble de ràpid que a les economies avançades des del 2010. El deute de la Xina s'ha multiplicat per més de set i el seu pes en el conjunt de l'economia s'ha més que duplicat fins a superar el 84% del PIB. Lluny de frenar-se, la Xina ha anunciat recentment un paquet fiscal enorme per intentar estimular la seva economia.

La successió de xocs recents (Covid, pics dels preus de l'energia i els aliments, augment dels tipus d'interès, etc.) ha tingut efectes nefastos en els països més pobres, i la dificultat de mobilitzar recursos nacionals fa que depenguin cada cop més dels préstecs estrangers (la majoria denominats en dòlars), originant alts nivells de sobreendeutament. El potencial enfortiment del dòlar com a conseqüència de les polítiques de Donald Trump augmenta els riscos d'impagament del deute d'aquests països, que poden ser més freqüents els propers anys. Les solucions actuals com el Marc Comú del G20 no són suficients i propostes com l'ajornament temporal dels pagaments o, directament, la condonació de part del deute, poden ser inevitables. Tanmateix, aquestes solucions són cada cop més complexes ja que passa per acords amb grups de creditors cada cop més dispers.

El deute privat ja ha assolit l'equivalent al 130% del PIB mundial i l'FMI alerta que es pot enfil·lar fins al 150% del PIB mundial el 2030. El BCE adverteix de la volatilitat dels mercats financers i demana a la banca que es prepari davant els creixents conflictes geopolítics, l'entorn d'incertesa per la victòria de Donald Trump i el potencial augment del risc creditici de les empreses. El risc de volatilitat s'agreuja pel creixement del sector financer no bancari (fons d'inversió i de pensions i asseguradores) que ha disparat el seu pes com a font de finançament de l'economia i que disposa d'un control més lax que el dels bancs tradicionals.

La volatilitat de les borses és un altre dels riscos financers vigents. Les borses s'han situat a finals de 2024 a nivells de màxims històrics, en especial als països avançats, cosa que accentua el risc de correccions davant les perspectives de creixement feble per al 2025 i el context geopolític, i un augment de la volatilitat donat el caràcter imprevisible de Donald Trump. A més, s'alerta d'un possible esclat de la bombolla de la IA als EUA, que es tem pugui contagiar a la resta de borses, així com en altres sectors.

En l'àmbit de les divises, l'enfortiment del dòlar podria afavorir la voluntat de molts països del Sud Global de substituir-lo com a moneda de referència, acostant-se així a les demandes de desdolarització existents per part de Rússia i la Xina. En aquest sentit, les divises emergents, en especial el renminbi xinès, estan guanyant pes de manera notable en el mercat de divises internacional.

Tanmateix, tot i que el dòlar cedeix terreny, encara no hi ha un candidat preparat per substituir-lo i la implementació d'una alternativa al dòlar no seria ràpida. Més encara després de l'amenaça de Donald Trump d'aplicar aranzels als països BRICS+ en cas que creïn una nova divisa o donin suport a alguna moneda que no sigui el dòlar.

També ha augmentat el nivell de tinença d'or per part dels bancs centrals dels països emergents, en especial de la Xina i Rússia, a més d'actuar com actiu refugi davant el context actual d'elevada incertesa, i el seu preu s'ha disparat. Tot i això, l'or es descarta com a alternativa a les monedes fiduciàries.

La creixent popularització de les criptomonedes, en especial entre els joves, podria veure's impulsada per la nova Administració dels EUA. De fet, arran de la victòria de Donald Trump, el *bitcoin* va arribar a superar els 100.000 dòlars el desembre de 2024. Tanmateix, l'alta volatilitat d'aquest actiu digital i el seu caràcter altament especulatiu limiten de moment l'extensió del seu ús com a moneda de curs legal.

Catalunya és la comunitat autònoma més endeutada d'Espanya, amb un deute públic proper als 89.000 milions d'euros, la major part del qual (86,6% del total) és amb l'estat, cosa que limita la seva capacitat d'inversió. Alhora, Espanya és un dels països més endeutats de la UE, amb una ràtio del 104,4% del PIB, molt per sobre de la mitjana europea (82% del PIB) i només per darrere de Grècia, Itàlia, França i Bèlgica. En aquest context, les organitzacions internacionals insten a Espanya a reduir el seu deute públic. La reactivació de les regles fiscals europees deixen entreveure una lleugera millora del deute públic espanyol, que podria baixar per sota del 100% el 2027. En canvi, si no es produeixen ajustos en l'actual política fiscal, el

deute d'Espanya assoliria el 108% l'any 2026 i s'enfilaria fins al 120% l'any 2040, cosa que limitaria la capacitat de resposta del govern en futures crisis i li impediria fer front a reptes com l'envelliment, la despesa en pensions i la sanitat o la transició digital i verda.

Quant al deute privat, aquest ha mantingut una tendència baixista els darrers anys a Catalunya i Espanya gràcies al bon ritme de creixement econòmic. Tanmateix, s'alerta d'un potencial augment del risc creditici davant la fragilitat del context geopolític, la feblesa de l'economia europea i el risc de noves pressions inflacionistes, que poden aturar el procés baixista dels tipus d'interès.

La concentració bancària emergeix com un nou risc financer potencial. Actualment, Espanya és el país de la zona euro amb més concentració bancària i Catalunya és la comunitat autònoma amb la concentració bancària més elevada. L'OPA del BBVA sobre el Banc Sabadell, aprovada ja per la Comissió Europea, i a l'espera de la llum verda de la CNMC, la CNMV i el govern, accentuaria més encara aquest risc de concentració.

Els continguts d'aquest document estan subjectes a una llicència Creative Commons. Si no s'indica el contrari, se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi l'autor, no se'n faci un ús comercial i no se'n distribueixin obres derivades. Podeu consultar un resum dels termes de la llicència a: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Realització. Unitat d'Estratègia i Intel·ligència Competitiva d'ACCIÓ

Barcelona, desembre de 2024

Passeig de Gràcia, 129
08008 Barcelona
accio.gencat.cat
catalonia.com

@accio_cat
@Catalonia_TI

/acciocat/
/invest-in-catalonia/